

กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย

Language Strategies for Reprimanding in Contemporary Isan Country Songs

กรรณิการ์ สุพิชญ์¹

Kannika Supich¹

Received: 17 March 2022

Revised: 26 April 2022

Accepted: 9 May 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย บทเพลงที่นำมาศึกษาเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานในช่วง 2 ปี (ระหว่าง พ.ศ.2561-2562) ที่ปรากฏในเว็บไซต์ www.jook.com อันเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 80 เพลง ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาในการแสดงการบริภาษที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาเพลงลูกทุ่งอีสานสำคัญมี 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้อุปสรรค การใช้แนวเทียบ การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน การใช้คำถามวาทศิลป์ และการใช้ทำเนียบภาษา ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาลักษณะต่างๆ ในแต่ละเพลงมักไม่ค่อยปรากฏอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จะมีปรากฏร่วมกับกลวิธีอื่นๆ เพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกด้วย และสิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่พบจากการวิจัยในครั้งนี้ คือ การใช้ถ้อยคำที่แสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานส่วนใหญ่ไม่ได้สื่อหรือเน้นถึงความหยาบคายที่สะท้อนความรุนแรงเป็นหลัก แต่เนื้อหาของบทเพลงเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องระบายความคับข้องใจต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องราวของความรัก ความผิดหวังด้วยการตำหนิ ประชดประชันและเสียดสี ทั้งนี้โดยธรรมชาติของการสร้างสรรค์บทเพลงซึ่งเป็นสื่อบันเทิง ก็มักจะเป็นการนำเอาถ้อยคำที่มีลีลาศิลปะทางภาษาและมีพลังไปใช้ในการสื่อสารด้วย ลักษณะเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของการใช้ภาษาในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ: กลวิธีทางภาษา, การบริภาษ, เพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย

Abstract

This article focused on language strategies to express the reprimand in contemporary Isan country songs. The songs studied were Isan country songs published in the last 2 years (between 2018-2019) which had appeared on the website: www.jook.com. It is a website that collects popular country songs today, with a total of 80 songs. The results showed that there were 6 language strategies for expressing the reprimand in the content of Isan country songs: the use of vocabularies, metaphors, an analogy, inverse wording, rhetorical questions, and the register.

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ต.เมืองศรีโค อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 34190

¹ Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Mueang Si Khai, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani, 34190

However, the different characteristics of language strategies in each song did not appear to be isolated, but also appeared with other strategies for expressing emotions and feelings. Another important thing found from this research was the use of words expressing the reprimand in most Isan country songs that did not convey or emphasize the rudeness or impertinence reflecting the principal violence. But the content of these songs served as a relief to various grievances, especially the story of love, disappointment with blame, speaking sarcastically, and satirizing. However, by the nature of the creation of a song, which is an entertainment medium, it is often the use of words that have a style, language art, and power to use in the communication as well. This characteristic reflected the interesting value of using language in the Isan local way of life and culture.

Keywords: Language Strategies, Reprimanding, Isan Country Songs

บทนำ

คำบริภาษ คือคำพูดหรือข้อเขียนที่ตำหนิ ต่ำทอหรือที่แสดงความหยาบคาย เป็นวิธีการแสดงออกที่เก่าแก่มาวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นการรู้สึกเชิงลบ ที่ต้องการระบายความอัดอั้นคับข้องใจ คำบริภาษนั้นจัดเป็นภาษาที่ไม่สุภาพหรือคำหยาบ คือ เป็นการกล่าวตำหนิ การกล่าวโทษหรือตำทอซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง ทั้งนี้การบริภาษนั้นอาจเป็นการกล่าวตำหนิ ดูหมิ่นผู้อื่นอันอาจก่อให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดหรือเสื่อมเสียชื่อเสียงได้

ในพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545, หน้า 227) ได้กล่าวอธิบายถึงลักษณะของคำบริภาษว่า คำบริภาษมีลักษณะใกล้เคียงกับการเสียดสี ถ้อยคำถากถาง และภาพล้อ นักเขียนจำนวนมากไม่ชอบใช้คำบริภาษเพื่อความประสงค์หลายอย่างที่เป็นธรรมดาสามัญที่สุดก็เพื่อแสดงความไม่ชอบ ความหน่ายแค้น ความดูถูกดูหมิ่น และแม้กระทั่งความรู้สึกโกรธ หรือความเกลียดชังที่มีต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แสดงให้เห็นว่าการกล่าวคำบริภาษอาจปรากฏให้เห็นในหลากหลายลักษณะทั้งโดยตรงและโดยอ้อม แม้

ในผลงานเชิงศิลปะ เช่น บทเพลงซึ่งถูกมองว่าเป็นผลงานที่เน้นความงามทางภาษา มีการตกแต่งถ้อยคำเพื่อสื่ออารมณ์ ความรู้สึก แต่ทว่าก็ยังพบการใช้ถ้อยคำบริภาษเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความคิดด้วยเช่นกัน

หากพิจารณาลักษณะการใช้ถ้อยคำเชิงบริภาษในสังคมไทยนับแต่อดีต จะพบว่าวัฒนธรรมการใช้ถ้อยคำตำหนิ ต่ำทอ ประชดประชัน เสียดสีเพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึกมีปรากฏชัดเจนในประเพณีมุขปาฐะ (oral tradition) ดังจะเห็นชัดเจนในรูปแบบของเพลงพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์ของชนบในการเล่นเพลงพื้นบ้าน เพื่อสร้างความสนุกสนาน อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในการใช้วัฒนธรรมบริภาษโต้ตอบเชิงสังวาสอย่างถึงพริกถึงขิง บ้างก็กล่าวถึงเรื่องเพศซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามหรือปกปิดในสังคมไทย ทำให้ผู้ร้องได้ปลดปล่อยเรื่องราวที่แหวกกฎเกณฑ์จารีตของสังคมอันแสดงให้เห็นว่าถ้อยคำบริภาษเป็นการใช้ภาษาที่มีอยู่ในประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านในสังคมไทยนับแต่อดีตกาลมาแล้ว

เพลงลูกทุ่งอีสานนับเป็นแนวเพลงลูกทุ่งอีกแนวหนึ่งที่มีความโดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ท่วงทำนองและลีลา

ภาษาที่เป็นภาษาถิ่นอีสานนำมาใช้ในการขับร้อง เพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกได้เป็นอย่างดี การใช้ถ้อยคำภาษาถิ่นอีสานในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ประเภทหนึ่งที่โดดเด่น นั่นคือ การใช้ถ้อยคำเชิงบริภาษซึ่งบางครั้งก็เป็นคำศัพท์ บ้างก็เป็นวลีที่สามารถสื่อให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของผู้กล่าวต่อว่า ตลอดจนทำให้มองเห็นค่านิยมและโลกทัศน์ทางสังคมวัฒนธรรมผ่านกลวิธีการใช้ถ้อยคำบริภาษได้เช่นกัน กลวิธีการบริภาษ เป็นวิธีที่ผู้บริภาษใช้เพื่อแสดงออกถึงเจตนาที่จะบริภาษให้ผู้ถูกบริภาษได้รับรู้ (วิสันต์ สุขวิสุทธิ, 2547, หน้า 12) นอกจากนี้การใช้ถ้อยคำบริภาษยังเป็นเครื่องมือในกระบวนการสื่อสารที่ใช้วิพากษ์วิจารณ์ การตำหนิ การตำหนิทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย มีข้อสังเกตว่า การใช้ถ้อยคำบริภาษในบทเพลงลูกทุ่งอีสานนั้นมีทั้งที่เป็นการบริภาษผู้อื่นที่เป็นบุคคลที่สองหรือบุคคลที่สามด้วย รวมทั้งยังมีการใช้ถ้อยคำบริภาษที่เป็นกล่าวต่อว่าตนเอง นั่นก็คือผู้พูดด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยมีกลวิธีการใช้ถ้อยคำบริภาษเพื่อกล่าวตำหนิหรือต่อว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีโดดเด่นน่าสนใจ ทั้งนี้จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาบริภาษนั้นพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาผ่านข้อมูลประเภทเพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อการเข้าใจระบบความรู้ ความคิด และค่านิยมของคนในสังคมอีสานที่สะท้อนผ่านถ้อยคำบริภาษ ทั้งนี้ผู้วิจัยยังพบว่าบทเพลงลูกทุ่งอีสานในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมามีการใช้ถ้อยคำเชิงบริภาษที่ชัดเจนและหลากหลายลักษณะมากกว่าอดีต ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในบทความนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเนื้อหาเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยระหว่าง พ.ศ.2560-2562 ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยได้รับ

ความนิยมแพร่หลายและมีศิลปินถิ่นอีสานหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลวิธีการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิเคราะห์ คือ เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตข้อมูลที่น่ามาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยที่มีการใช้ถ้อยคำภาษาเกี่ยวกับการบริภาษทั้งจากนักร้องชายและนักร้องหญิงที่ขับร้องโดยใช้ภาษาถิ่นอีสาน โดยสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ www.joox.com ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2561-31 ธันวาคม พ.ศ.2562 จำนวน 80 เพลง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกข้อมูลตามความถี่ของการเข้าไปฟังเพลงเหล่านี้ทางช่องทางเว็บไซต์ดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากลวิธีการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง: ข้อมูลที่น่ามาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยที่มีการใช้ถ้อยคำภาษาเกี่ยวกับการบริภาษทั้งจากนักร้องชายและนักร้องหญิงที่ขับร้องโดยใช้ภาษาถิ่นอีสาน โดยสืบค้นข้อมูลจากเว็บไซต์ www.joox.com ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2561-31 ธันวาคม พ.ศ.2562 จำนวน 80 เพลง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกข้อมูลตามความถี่ของการเข้าไปฟังเพลงเหล่านี้ทางช่องทางเว็บไซต์ดังกล่าว

2. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง: ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ตีความ คือ แนวคิดวัฒนธรรมและแนวคิดกลวิธีทางภาษา อันเป็นแนวคิดทางภาษาศาสตร์ซึ่งผู้วิจัยพยายามที่จะอภิปรายให้เห็นถึงวิธีการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาข้อมูลประเภทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีการใช้ถ้อยคำบริภาษเป็นหลัก เพื่อใช้เป็นวิธีวิทยาในการวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

3. การรวบรวมข้อมูล: การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลบทเพลงลูกทุ่งอีสานในช่วง 2 ปี (ระหว่าง พ.ศ. 2561-2562) ที่ปรากฏในเว็บไซต์ www.jook.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมเพลงลูกทุ่งที่ได้รับความนิยมในแต่ละปี และ 2) ขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกเพลงลูกทุ่งอีสานที่นำมาศึกษาเฉพาะบทเพลงที่มีการใช้ถ้อยคำเชิงบริภาษเป็นหลักเท่านั้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล: การศึกษาเรื่อง “กลวิธีการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ตีความข้อมูลตามลำดับดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์จำแนกประเภทถ้อยคำบริภาษที่มีปรากฏอยู่ในเนื้อหาเพลงลูกทุ่งอีสาน โดยใช้แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษา โดยผู้วิจัยได้บูรณาการความคิดทางภาษาศาสตร์ อันเป็นความพยายามที่จะตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในงานวิจัย

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์การแสดงวัฒนธรรมบริภาษที่สื่อผ่านเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย ทั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดว่าด้วยวัฒนธรรมมาใช้ศึกษา

ตีความตีบทและถ้อยคำภาษาบริภาษด้วย ทั้งนี้ถ้อยคำบริภาษในงานวิจัยฉบับนี้ หมายถึงการใช้ภาษาเชิงบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานทั้งที่ปรากฏอยู่ในระดับคำ วลี ประโยค และข้อความเท่านั้น ซึ่งเป็นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

5. การเรียบเรียงและรายงานผลการวิจัย

6. การสรุปผลวิจัย อภิปรายผล และการเสนอแนะ

ผลการศึกษา

กลวิธีทางภาษาในที่นี้ หมายถึงวิธีการเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารนั้นๆ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2549, หน้า 7) หน้า การนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ในบทความนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย ทั้งนี้ผลการวิจัยพบกลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยหลักๆ จำนวน 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้อุปมาอุปไมย การใช้แนวเทียบ การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน การใช้คำถามวาทศิลป์ และการใช้ทำเนียบภาษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นรายละเอียดของการศึกษาวิเคราะห์ด้านกลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงขอเสนอรายละเอียดผลการวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การใช้คำศัพท์

การใช้คำศัพท์ในที่นี้หมายถึงการเลือกใช้คำศัพท์ที่เป็นถ้อยคำเชิงบริภาษ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นคำภาษาถิ่นอีสาน บ้างก็เป็นสำนวนที่แสดงถึงการประชดประชันเสียดสี ถ้อยคำเหล่านี้เป็นการเลือกใช้คำศัพท์มาสร้างสรรค์เป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานซึ่งสามารถสื่อความหมายและแสดงความคิด อีกทั้งยังสื่อให้เห็นอุดมการณ์บางอย่าง

ได้ (Van Dijk, 2008) ทั้งนี้จากการศึกษาบทเพลง ลูกทุ่งอีสาน ผู้วิจัยพบว่ามีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถ้อยคำตำหนิหรือการตำหนิทั้งเป็นการตำหนิตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อมูลที่น่าสนใจในการศึกษาทำให้พบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อการแสดงออกถึงการบริภาษในหลายลักษณะ ได้แก่ การตั้งชื่อเพลง การใช้คำสองแง่สองง่าม การใช้คำต้องห้าม ผลการวิเคราะห์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การใช้ถ้อยคำสำนวน จากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่า ถ้อยคำบริภาษมักเป็นคำหรือวลีสั้นๆ และถูกนำไปใช้ขยายคำอื่นในประโยค เพื่อให้มีความหมายที่รุนแรง โดยคำศัพท์ที่ใช้มีทั้งเป็นคำนามและคำกริยา ส่วนวลีหรือกลุ่มคำที่พบมักปรากฏอยู่ในชื่อเพลง บ้างก็มึรูปแบบเป็นสำนวน ทั้งนี้เมื่อพิจารณาการใช้คำศัพท์หรือวลีหรือสำนวนที่เป็นการบริภาษดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

- *คั่นเป็นจิ้งน่องคิดไว้ สิถือว่าอ้ายเป็น
หมาหวงก้าง จากกันดีดี อย่าเป็นหมาหวงก้าง*

(เพลงหมาหวงก้าง
ขับร้องโดย ธัญญา อาร์สยาม)

- *มาเจ็บใจแอง ย่อนถึกแก่งข้างหลัง
อกหักจ้งจ้ง คือใจสีขาว ปาดดีไซ้ เจ็บคักขนาด
คือสายฟ้าฟาด คือนิยายน้ำเน่า คนที่แก่งข้าง
หลัง ก็เป็นเพื่อนเรา เปิดคำสิเว้า ย่อนถึกแก่งข้าง
หลัง*

(เพลงแก่งข้างหลัง ขับร้องโดย
หญิงลี ศรีจุมพล)

จากตัวอย่างที่ 1 พบว่าในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยมีการใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงการตำหนิ

ตำหนิที่เป็นความคิดเชิงลบอยู่หลายลักษณะ บ้างก็เป็นถ้อยคำสำนวนที่ประชดประชัน โดยกล่าวถึงผู้ที่ถูกตำหนิด้วยการใช้ความเปรียบกับสัตว์บ้าง หรือพฤติกรรมสัตว์บ้าง ทั้งนี้ที่นิยมนำมาเปรียบพบว่ามีการใช้คำว่า “หมา” “ควาย” เช่น เพลงหมาหวงก้าง กล่าวคือ คำว่าหมาหวงก้าง หมายถึง คนที่หวงของที่ตนไม่มีสิทธิ์ คนที่กัณฑ์คนอื่นในสิ่งที่ตนได้ใช้ประโยชน์แล้วหรือใช้ประโยชน์ไม่ได้ หรือสำนวนคำว่า “แก่งข้างหลัง” หมายถึง การทำร้ายคนที่ใกล้ชิดจากคนที่น่าไว้วางใจ นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อเพลงโดยนำสำนวนที่มีสื่อถึงการบริภาษด้วย เช่น เพลงหมาวัด เพลงไซ้เน่า มีการใช้คำว่า “หมาหัวเน่า” เพลงชี้ยามีการใช้คำว่า “บักหมา” ซึ่งเป็นคำตำหนิในวัฒนธรรมอีสาน หรือคำว่า “ควาย” เช่น ควายตำควายยา, ควายชน, แคร่หยั่ง..ล่าควาย, เป็นควาย เป็นต้น

นอกจากการใช้ถ้อยคำสำนวนแล้ว ยังพบว่ามีการใช้คำตำหนิที่อ้างถึงบรรพบุรุษซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกที่กระทบอารมณ์ต่อผู้ถูกบริภาษได้

ตัวอย่างที่ 2

- *โคตรพ่อโคตรแม่มีงอ้อย เคยอ๊กกันเจ้า
จำได้บ่ หรือเจ้าแค่จะสิมาลีส้อ พอให้อยากแล้วก็สิ
จากไป*

(เพลงอ๊กแท้แม่มีงอ้อย ขับร้องโดย เต๊ะ ตระกูลตอ)

จากตัวอย่างที่ 2 พบว่าการใช้ถ้อยคำอ้างถึงบรรพบุรุษของผู้ถูกบริภาษที่เป็นไปในเชิงลบและถือเป็นคำไม่สุภาพ ดังกรณีในเนื้อเพลงมีคำว่า “แม่มีงอ้อย” “โคตรพ่อโคตรแม่มีงอ้อย” ซึ่งเป็นการบริภาษคนรักเก่าที่ได้มาหลอกหลวงและได้บอกเลิกจากกันไปแล้ว ทำให้ผู้บริภาษนั้นเกิดความรู้สึกโกรธ จึงได้บริภาษด้วยคำว่า “แม่มีงอ้อย” หรือ โคตรพ่อโคตรแม่มีงอ้อย อันเป็นคำตำหนิที่ได้กล่าว

อ้างถึงบรรพบุรุษของผู้ถูกบริภาษขึ้นมา หนึ่งมีการใช้ถ้อยคำว่า “ลีส่อ” ซึ่งเป็นรูปแบบการใช้คำผวนที่สื่อถึงการหลอกมีเพศสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้การใช้คำผวนก็มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความรุนแรงเกี่ยวกับเรื่องเพศให้กลายเป็นการเล่นของรูปแบบภาษาได้อย่างน่าสนใจ

1.2 การตั้งชื่อเพลง

การตั้งชื่อเพลงในงานวิจัยนี้ หมายถึงวิธีการตั้งชื่อเพลงโดยใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงการบริภาษหรือคำที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน การเลือกใช้ถ้อยคำบริภาษนำมาใช้ในการตั้งชื่อบทเพลงเป็นกลวิธีทางภาษาอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นสาระความคิดที่สำคัญของการนำเสนอเนื้อหาของบทเพลง การตั้งชื่อบทเพลงโดยการเลือกใช้ถ้อยคำหรือวลีต่างๆ ยังสามารถสื่อความคิดและลักษณะเฉพาะได้อีกทางหนึ่งด้วย เพราะการตั้งชื่อนั้นเป็นวัฒนธรรมการใช้ภาษารูปแบบหนึ่ง จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยพบว่า ผู้แต่งเพลงได้มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่เป็นถ้อยคำบริภาษเพื่อมาใช้ในการตั้งชื่อบทเพลงลูกทุ่งด้วย ตัวอย่างเช่น ชื่อเพลง “ปล่อยไปตายโลด” ขับร้องโดย ธัญญา อาร์ สยาม หรือชื่อเพลง “ไปตายทั้งได้กะไป” ขับร้องโดย ฟ้า อาริยา

จากชื่อบทเพลงตามตัวอย่างข้างต้นมีการใช้คำว่า “ไปตายโลด” “ไปตาย” ซึ่งมีลักษณะการใช้ถ้อยคำต้องห้าม นั่นคือ คำที่ห้ามพูด คือคำว่า “ตาย” การใช้คำว่าไปตายโลดในการตั้งชื่อบทเพลงจึงเป็นการใช้คำที่เสมือนเป็นการสาปแช่งด้วย และเป็นการเพิ่มน้ำหนักความรุนแรงให้กับถ้อยคำและให้เห็นภาพมากขึ้น นอกจากการใช้คำว่า “ตาย” นำมาตั้งเป็นชื่อเพลงแล้ว ลักษณะการใช้ถ้อยคำบริภาษโดยใช้คำว่าตายยังปรากฏในเนื้อเพลงด้วย เช่น เพลงสี่จิตติ ความว่า “กูสี่จิตติ ลีไปตายทางได้กะไป” ทั้งนี้ พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน (2557, หน้า 456) ให้นิยามคำต้องห้าม (taboo) ว่า 1) คำต้องห้าม คำที่ห้ามพูด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) คำที่ห้ามพูดทุกสถานการณ์ เช่น คำที่หมายถึง อวัยวะเพศ และกิจกรรมทางเพศ (2) คำที่พูดในบางสถานการณ์ เช่น คำว่า ผัว, เมีย, ตาย, มะเร็ง และคำที่เป็นชื่อเรียกสัตว์ร้ายในขณะที่เดินป่า เช่น คำว่า เสือ, งู คำต้องห้ามเกิดขึ้นเพราะโดยธรรมชาติมนุษย์มีความอายและความกลัว เรื่องเพศเป็นสิ่งที่มนุษย์เห็นว่าอาย คำที่เกี่ยวกับเพศจึงเป็นคำที่น่าอายไปด้วย และกลายเป็นคำต้องห้าม ส่วนความกลัวในเรื่องต่างๆ เช่น กลัวความตาย กลัวโรคภัยไข้เจ็บ กลัวสัตว์ร้าย กลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็ทำให้เกิดคำต้องห้าม ตัวอย่างเช่น ชื่อเพลง “หมาหวงก้าง” ขับร้องโดย ธัญญา อาร์ สยาม ชื่อเพลง “เทพบุตรใจหมา” ขับร้องโดย จูา ชนิษ ชื่อเพลง “ผู้ชายหมาหมา” ขับร้องโดย แพรพรรณว แสงทอง หรือชื่อเพลง “หมาหัวเน่า” ขับร้องโดย แอม ศรนรินทร์

จากตัวอย่างที่กล่าวมา พบว่ามีการเลือกใช้คำว่า “หมา” มาใช้ในการตั้งชื่อบทเพลง และถ้อยคำเหล่านี้มีลักษณะเป็นการบริภาษหรือการด่าทอต่อว่าด้วย ทั้งการใช้คำศัพท์ว่าหมาในวัฒนธรรมทางภาษาของคนอีสานพบว่า นอกจากจะเป็นคำเรียกสัตว์สี่เท้าเลี้ยงลูกด้วยนม มีขนคลุมตัวประเภทหนึ่งแล้ว ยังมีการใช้คำว่าหมาในบริบทอื่นๆ ที่เป็นถ้อยคำเชิงบริภาษด้วย เช่น หมาหมู่ หมายถึงกลุ่มคนรุมทำร้ายคนๆ เดียว หมาหวงก้าง หมายถึงคนที่หวงของที่ตนเองไม่สามารถจะเอาได้ หมาหัวเน่า หมายถึงคนที่เป็นที่รังเกียจของคนอื่นและสำนวนหมาเห่าไปตองแห่ง หมายถึงคนที่เก่งแต่พูด การใช้คำว่าหมาในการตั้งชื่อเพลงเหล่านี้ยังบ่งบอกถึงการแบ่งแยกและการเหยียดหยามและดูถูกดูแคลนด้วย นอกจากนี้ในวัฒนธรรมทางภาษาของคนอีสานมีการคำที่ใช้ประณามหรือกล่าวตำหนิผู้อื่นคนอื่นด้วยการใช้

คำศัพท์ว่าหมาอีกหลายคำด้วยกัน เช่น หมาเดือน ลิบสอง, บักชาติหมา สันดานหมา, ชั่วปานหมา, ลูกบักหมา, เว้าหมาหมา, หมาสี่แม่มีง เป็นต้น

วิสันต์ สุขวิสุทธิ (2547, หน้า 21) เสนอให้เห็นว่าชื่อสัตว์บางชนิดนั้นเป็นคำต้องห้ามที่พบได้เสมอในสังคมต่างๆ ซึ่งในแต่ละสังคมจะมีคำต้องห้ามประเภทนี้แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาในสังคมนั้นๆ สำหรับสำนวนที่ประกอบด้วยชื่อสัตว์ที่ผู้บริภาษในภาษาไทยเลือกใช้ขึ้น ล้วนเป็นสัตว์ที่คนในสังคมไทยเห็นว่าเป็นสิ่งอัปมงคล ไม่ดีไม่งาม อันไม่ควรกล่าวถึงทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้คำที่สื่อให้เห็นพฤติกรรมและลักษณะของหมาที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อเพลงซึ่งเป็นวลีการกล่าวตำว่า เช่น เพลง “อย่าเห่า” ขับร้องโดย ป๊อปปี้ ท็อปไลน์ ทั้งนี้คำว่า “อย่าเห่า” หรือ “ปากหมา” เป็นสำนวนใช้หมายถึงชอบพูดจาว่าร้ายคนอื่น ถ้อยคำเหล่านั้นล้วนมีความหมายเชิงลบเพื่อแสดงความคิดที่เสมือนเป็นการดูหมิ่นดูแคลนและแสดงถึงความไม่ชอบไม่พอใจต่อผู้ที่ถูกต่อว่าอย่างรุนแรงเช่นกัน ฉะนั้น การตั้งชื่อเพลงลูกทุ่งอีสานโดยใช้ถ้อยคำบริภาษมาใช้ถือเป็นกลวิธีทางภาษาอีกอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองและความคิดเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกกล่าวถึงหรือถูกตำหนิต่ำทอเพื่อแสดงทัศนคติเชิงลบ คำศัพท์ที่นำมาใช้ในการตั้งชื่อเพลงจึงแฝงทัศนคติทางสังคมบางอย่างได้

1.3 การใช้คำสองแง่สองง่าม

คำสองแง่สองง่าม หมายถึงถ้อยคำที่สามารถสื่อความหมายได้เป็น 2 นัย โดยนัยความหมายหนึ่งคือความหมายตามตัวภาษา ส่วนอีกความหมายหนึ่งคือความหมายแฝงที่สื่อในเชิงเรื่องเพศ กิจกรรมทางเพศ เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ แรงปรารถนาทางเพศ หรืออวัยวะเพศ ซึ่งทำให้ผู้รับสารเกิดความอภิมภิม ชวนขบคิด และสร้างความขบขันไปพร้อมกัน การใช้คำสอง

แง่สองง่ามที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานที่มีลักษณะเป็นการใช้ถ้อยคำบริภาษพบว่ามีการใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อดำหนิและเป็นการประณามพฤติกรรมหรือการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งโดยให้ความเกี่ยวข้องกันเรื่องทางเพศ ซึ่งในวิถึวัฒนธรรมอีสานก็มีความคิดความเชื่อว่าเป็นเรื่องต้องห้าม น่าอาย ไม่ควรนำมาพูดคุยหรือกล่าวถึงในพื้นที่สาธารณะ ฉะนั้นหากถ้อยคำที่สื่อในเรื่องเพศถูกนำมากล่าวในพื้นที่ดังกล่าวก็มักจะมีลักษณะเป็นการกล่าวต่อว่าและตำหนิเป็นส่วนใหญ่

ตัวอย่างที่ 3

- ผู้หญิงบ่ได้มีอีเดียว คนเดียวๆ กะปล่อยเขาไป อ้ายอย่าชั่วดักหลาย ประเทศไทยบ่สิ้นไร สตรี ผู้หญิงที่ฮักเดียวใจเดียว คนบ่เดียวดีๆ กะมิใช้สมองแห่นดี อ้ายอย่าสิบักให้ริดหลาย

(เพลงผู้หญิงบ่ได้มีอีเดียว
ขับร้องโดย ตักแตน ชลดา)

จากตัวอย่างที่ 3 มีการเลือกใช้คำบริภาษที่แสดงถึงการใช้ภาษาไม่สุภาพที่สัมพันธ์กับความคิดเรื่องเพศ ดังกรณีการใช้คำว่า “เดียว” ซึ่งเป็นภาษาถิ่นอีสาน หมายถึง ร่าน บางทีก็ใช้กับคำว่า คัน เป็นคันเดียว (บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และ นภาพร พิมพัวร์เมธากุล, 2545, หน้า 204) มาใช้ตำหนิต่อว่าผู้หญิงที่มีพฤติกรรมเข้าข่ายตรงกับสำนวนที่ว่า “มากชู้ หลายผัว” มีข้อสังเกตว่าคำว่า “เดียว” ในวัฒนธรรมภาษาของคนอีสานมักใช้กล่าวตำหนิเฉพาะผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่

2. การใช้อุปลักษณ์

อุปลักษณ์หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า metaphor หมายถึงการเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่งซึ่งอยู่ต่างกลุ่มกัน โดยดึงลักษณะเด่นของแบบเปรียบเทียบมาเปรียบเทียบกับ

แบบถูกเปรียบ อุปลักษณ์ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรม มีความเป็นรูปธรรมและช่วยทำให้เข้าใจความหมายที่ต้องการสื่อได้ง่ายขึ้น (Kovecses, 2005) อุปลักษณ์ในงานวิจัยนี้ หมายถึงถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งหรือเปรียบเทียบของสองสิ่งว่ามีลักษณะเหมือนกัน มีคำเปรียบเทียบ “เป็น” และ “คือ” หรือเปรียบเทียบโดยนำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการนำมากล่าวทันที ทั้งนี้ถ้อยคำอุปลักษณ์เชิงบริภาษนี้จึงเป็นรูปภาษาที่เป็นความเปรียบเทียบเพื่อแสดงความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่ง โดยกล่าวถึงสิ่งหนึ่งด้วยคำหรือข้อความที่อ้างถึงสิ่งอื่นจากการศึกษาการใช้อุปลักษณ์ในเชิงบริภาษที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานพบว่า มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

- *น้องบ่ได้อายกเป็นควาย สิบไปไสไปทางใด
กะไป บ่ต้องมาขอร้องขอความเห็นใจจากน้อง
ให้อ้ายกลับคืนไปซะไป*

(เพลงบั้งจักเม็ด ขับร้องโดย ตักแตน ชลดา)

- *อย่าฟังหลงเจ้าของว่าน้องถิ่มอ้ายบ่ได้ คนหลาย
ใจมั่งง่าย บ่แม่นควายโตเก่า สियอมให้ตัวซำๆ
ซากๆ*

(เพลงสันดานเก่า

ขับร้องโดย กระต่าย พรรณนิภา)

จากตัวอย่างที่ 4 จะพบการเลือกใช้อุปลักษณ์เพื่อประชดประชันเสียดสี โดยมีการใช้คำว่า “เป็น” ใช้เปรียบเทียบกับสัตว์ นั่นก็คือ “ควาย” นำมาเป็นแบบเปรียบอันเป็นถ้อยคำตำทอในวิถีวัฒนธรรมไทยที่คนส่วนใหญ่เข้าใจได้โดยง่าย กล่าวคือ ควายในบริบทของการบริภาษหมายถึงคนโง่ ความซื่อ ไร้สมอง ในขณะที่คำว่า

“หมาหวงก้าง” เป็นสำนวนหมายถึงคนที่หวงของที่ตนไม่มีสิทธิ์ คนที่กันท่าคนอื่นในสิ่งที่ตนใช้ประโยชน์ไม่ได้ โดยปรากฏคำเชื่อมที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบคือ คำว่า “เป็น” และมีแบบเปรียบเทียบคือ คำว่า “ควาย” และ “หมา” ฉะนั้นถ้อยคำบริภาษจึงปรากฏใช้เพื่อแสดงถึงการตำหนิ ตำว่ามีข้อสังเกตว่า กลวิธีการบริภาษโดยใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์เปรียบกับควายเพื่อสื่อความหมายถึงความโง่ ยังปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งอีสานในรูปแบบอื่นด้วย เช่น เพลงรั้ง ดั่งเนื้อความว่า “... เบ็งตาเดียวกะฮู้ ว่าอ้ายบ่คือเก่า น้องกินข้าวบ่ได้กินหญ้า...” แสดงให้เห็นนัยความหมายของการใช้คำว่า “ควาย” ในการกล่าวคำบริภาษเช่นกัน ลักษณะนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าอุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางภาษาในการบริภาษโดยอ้อมได้ การแสดงการบริภาษดังกล่าวนี้ยังเป็นการหลีกเลี่ยงการใช้คำตำทอหรือคำตำหนิที่หยาบคาย เนื่องจากเนื้อหาของบทเพลงเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าผู้แต่งเพลงได้เลือกใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อความซึ่งเป็นการบริภาษโดยอ้อมเพราะอาศัยการตีความจากรูปภาษาที่ไม่ได้สื่อความโดยตรง

ตัวอย่างที่ 5

- *กะเข้าใจอ้าย กะฮู้โตดี ตัวอ้ายนี่คือจิ้ง
หมาหัวเน่า เน่าเบ็ดความหมาย เบ็ดประโยชน์ให้
เจ้า คือซี้เถ่าที่เจ้าเขี่ยถิ่มไป ฮักเจ้าเบ็ดหัวใจ บ่มี
ความหมายกับเจ้าบ่นาง ถิ่มอ้ายคือไข่ฮ้างฮ้าง*

(เพลงไข่เน่า ขับร้องโดย เต๋ย อภิวัฒน์)

จากตัวอย่างที่ 5 มีการใช้คำว่า “หมาหัวเน่า” “ซี้เถ่า” และ “ไข่ฮ้างฮ้าง” มาเป็นแบบเปรียบเทียบเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบคนรักที่หมดค่าไร้ความหมายโดยเปรียบว่า “อ้าย” (ชายคนรักเก่า) คือเมื่อถูกหญิงสาวหักอกทำให้พ่ายรักไปแล้วจึงเหมือนกับสิ่งของที่ไร้ค่าไร้ราคาไม่มีความหมายใดๆ เปรียบเหมือนกับ “หมาหัวเน่า” ซึ่งเป็น

สำนวนไทย หมายถึงคนที่เป็นที่รังเกียจของกลุ่มคนที่ไม่ไม่มีใครคบด้วย คนไร้ประโยชน์ไร้คุณค่า ส่วนการเปรียบเทียบโดยใช้คำว่า “ขี้เถ้า” ซึ่งหมายถึงสิ่งของไร้ค่าไร้ประโยชน์เช่นกัน ในทำนองเดียวกับการเปรียบเทียบโดยใช้คำว่า “ไขฮ้างฮ้าง” (ไขที่แม่ไก่ไม่ฟักแล้วถูกทิ้งไว้ในรัง) ซึ่งหมายถึงสิ่งของไร้ค่าไร้ความหมาย ไม่มีประโยชน์ด้วย ฉะนั้นการที่ผู้ฟังเพลงสามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้ร้องต้องการสื่อได้ ผู้ฟังจะต้องอาศัยการตีความอุปลักษณ์เหล่านี้ด้วย

เนื่องจากอุปลักษณ์เป็นการสื่อความหมายที่ไม่ตรงตามรูปภาษาและมีความกำกวม ดังนั้นการใช้อุปลักษณ์เพื่อตำหนิหรือบริภาษ นอกจากจะช่วยให้ความหมายนั้นกำกวมไม่ชัดเจนจนผู้ฟังไม่แน่ใจว่าเป็นการตำหนิหรือตำท้อหรือไม่ อุปลักษณ์ก็ยังช่วยให้การตำหนิหรือการบริภาษนั้นฟังดูรุนแรงน้อยลงด้วย ชาร์เตอร์ริส-แบล็ค (Charteris-Black, 2005) ชี้ให้เห็นว่าอุปลักษณ์นั้นเป็นเครื่องมือทางภาษาที่สามารถโน้มน้าวใจผู้ฟัง คุณสมบัติของอุปลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลและอารมณ์นั้นทำให้เมื่อใช้อุปลักษณ์จะเกิดการประสานกันระหว่างความคิดกับอารมณ์ส่งผลทำให้อุปลักษณ์มีพลังโน้มน้าวใจ เหตุนี้อุปลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ไปสู่ผู้ฟังได้อย่างน่าสนใจ

3. การใช้แนวเทียบ

“แนวเทียบ” เป็นคำศัพท์บัญญัติขึ้นมาใช้แทนคำว่า analogy ในภาษาอังกฤษ ในทางภาษาศาสตร์ลักษณะของแนวเทียบ คือ การสร้างรูปแบบทางภาษารูปแบบหนึ่งขึ้นมาโดยอ้างอิงจากรูปแบบที่มีอยู่แล้ว แนวเทียบนี้ใช้ได้ทั้งในแง่ของการเทียบเสียงและเทียบรูปแบบเพื่อสร้างคำทั้งนี้ในทฤษฎี ประสานนาม (2548, หน้า 185) ได้กล่าวให้เห็นว่า “การสร้างคำโดยอาศัยแนวเทียบ เป็นกลวิธีทางภาษาที่สร้างคำใหม่ขึ้นมาจากคำที่ผู้อ่านคุ้นเคยเป็นอย่างดีโดยบิดพลิบบางส่วนของคำ อาจเป็นพยัญชนะ สระ หรือวรรณยุกต์”

แนวเทียบมักใช้เพื่อให้เหตุผลในการโต้เถียงหรือโต้แย้ง เป็นวิธีการที่ใช้ในการอธิบายหรือพรรณนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 22) ดังนั้นการสร้างคำโดยอาศัยแนวเทียบจึงเป็นกลวิธีทางภาษาเพื่อสร้างถ้อยคำขึ้นใช้ในภาษาโดยนำคำที่มีใช้อยู่แล้วมาเป็นแนวเทียบ จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาโดยการใช้แนวเทียบที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

- *อนาคตของน้อง ต่อไปเป็นครูเป็นหมอ
อนาคตของอ้ายนี่น้อง บโรดตบกระโคมะเร็งนี้สะ
ความฝันเจ้าไปไกล ความฝันอ้ายอยู่กับซุ่มซึ้นยา
สองเขาต่างกันว่า นางฟ้ากับบักซึ้นยา 2019*

(เพลงซึ้นยา 2019 ขับร้องโดย เต๊ะ ตระกูลตอ)

ตัวอย่างที่ 6 เป็นเนื้อหาบางส่วนที่มาจากบทเพลงซึ้นยา 2019 ขับร้องโดยเต๊ะ ตระกูลตอ บทเพลงนี้กล่าวถึงชายหนุ่มที่ได้คบกับหญิงสาว แต่ทว่าทั้งสองคนมีความแตกต่างกันมาก ผู้หญิงมีฐานะการศึกษาดี ส่วนผู้ชายเป็นคนเหลวไหล ประพฤติตนไปในทางที่ไม่ดี เป็นคนขี้เหล้าเมายา จึงได้เปรียบตนเองกับหญิงสาวที่เป็นที่รักกว่า “สองเขาต่างกันว่า...นางฟ้ากับบักซึ้นยา 2019” เป็นคำที่ผู้บริภาษสร้างขึ้นเพื่อกล่าวตำหนิหรือประชดประชันตนเองโดยอาศัยสำนวนที่เป็นที่รู้จักกันดี นั่นคือ “นางฟ้ากับหมาวัด” หรือสำนวนที่ว่า “ดอกฟ้ากับหมาวัด” คือคนที่มีความแตกต่างกันทั้งรูปร่างหน้าตา ชนชั้น และสถานภาพ นำมาเป็นแนวเทียบ ความไม่เข้ากันที่เป็นการนำเอาคำว่า “บักซึ้นยา 2019” เข้ามา ซึ่งปกติคนส่วนใหญ่จะคุ้นชินกับคำว่า นางฟ้ากับหมาวัดเท่านั้นกับคำที่ผู้บริภาษได้สร้างขึ้นใหม่โดยใช้กลวิธีการใช้แนวเทียบ แสดงนัยเสียดสีประชดประชันว่าตนเองนั้นไม่เหมาะสมคู่ควรกับหญิงสาวคนรักแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ 7

- ฟ.แฟน บ่แม่น ค.ควาย หยุตทำร้าย
หัวใจน้องสา โยนถิ่มให้หมาสาเต๋อ้ายจำ ใจน้อง
ดวงนี้ น้องมันเป็นคนบ่ดี บ่ดีที่ฮักอ้ายหลาย ไป
กับเขาสา อ้ายฮักเขาสลิมสิตาย ปล่อยน้องคือจั่ง
บั้งไฟ จุดแล้วสิไปสิตกกะสง่า

(เพลงโยนใจให้หมากิน
ขับร้องโดย ต๊กแตน ชลดา)

จากตัวอย่างที่ 7 เป็นเนื้อเพลงบางส่วนที่คัดมาจากบทเพลงชื่อโยนใจให้หมากิน ขับร้องโดยต๊กแตน ชลดา ส่วนที่เน้นให้เห็นคือคำว่า “ฟ.แฟน ไม่ใช่ ค.ควาย” เป็นการใช้คำว่า “ฟ.แฟน” ซึ่งเป็นบทท่อนพยานุชนะไทยที่รู้จักกันมาเป็นแนวเทียบเพื่อสร้างคำใหม่ขึ้นมา นั่นคือ “ฟ.แฟน” ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนในบทท่อนตัวพยานุชนะไทย ฟ.แฟนหรือแฟนที่เป็นคนรักในที่นี้กลายเป็นคนที่ถูกร้ายจิตใจ เป็นผู้ถูกกระทำจากชายคนรัก อันเป็นการสื่อให้เห็นว่า ฟ.แฟน เป็นคนที่มีจิตใจไม่ใช่สัตว์หรือวัตถุสิ่งของ ซึ่งเป็นการสร้างคำขึ้นมาเพื่อใช้ตำหนิผู้ชาย อนึ่งยังมีการสร้างคำเชิงเปรียบเทียบเพื่อใช้เป็นแนวเทียบขึ้นมาด้วย นั่นก็คือ “ปล่อยน้องคือจั่งบั้งไฟ” ซึ่งบั้งไฟนี้เป็นประเพณีในวัฒนธรรมอีสาน เป็นดอกไม้ไฟขนาดใหญ่ ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ บรรจุดินปืน มีหางยาวใช้จุดในงานบุญบั้งไฟบูชาพญาแถนเพื่อขอฟ้าขอฝน อันเป็นกิจกรรมเชิงประเพณีที่เป็นสิริมงคลเพื่อสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนบ้านเมือง แต่การสื่อความหมายของคำว่า “บั้งไฟ” ในสำนวนนี้ หมายถึงผู้หญิงที่ถูกทิ้งเสมือนเป็นบั้งไฟที่ถูกจุดทิ้งแบบไร้ความหมาย ไม่มีค่าแต่อย่างใด อันเป็นการนำเอาอุปสรรคณ์ที่เด่นชัดในวิถีวัฒนธรรมอีสานมาใช้สื่อความหมาย นั่นคือบั้งไฟ เช่นนี้จึงสื่อให้เห็นว่าบั้งไฟในความเปรียบนี้เป็นสิ่งที่ไร้ค่า ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน

โดยสิ้นเชิงกับความหมายในทางวัฒนธรรม คำที่สร้างโดยอาศัยแนวเทียบเช่นนี้จึงมุ่งที่จะตำหนิและเสียดสีผู้ชายที่ทอดทิ้งและชอบทำร้ายจิตใจผู้หญิงคนรักนั่นเอง

4. การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน

ถ้อยคำนัยผกผัน (verbal irony) ในงานวิจัยนี้ หมายถึงการใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายตรงข้ามกับความคิดของผู้พูด เป็นถ้อยคำที่สื่อความหมายแตกต่างไปจากความหมายของคำที่ใช้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์ ตำหนิตำท้อ มักใช้เพื่อแสดงอารมณ์ขันหรืออารมณ์โกรธ (Gillard, 2003, หน้า 664) ทั้งนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหาบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย พบว่าส่วนใหญ่เนื้อเพลงจะนำเสนอให้เห็นการใช้ถ้อยคำนัยผกผันเพื่อเป็นการตำหนิหรือแสดงอารมณ์เชิงลบดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 8

- มีแสงโลดสู ส่วนกุสืออยู่ผู้เดียว จากนี้
บ่มีหยิ่งเกี้ยว ลืออยู่ผู้เดียว บ่เกี่ยวกับไผ

(เพลงมีแสงโลดสู ขับร้องโดย อาม ชุตติมา)

จากตัวอย่างที่ 8 พบเนื้อหาของบทเพลงที่สื่อให้เห็นถึงถ้อยคำนัยผกผันที่มีลักษณะเป็นการแสลงแนะนำที่ว่า “มีแสงโลดสู กุสืออยู่ผู้เดียว บ่เกี่ยวกับไผ” จะเห็นว่าถ้อยคำดังกล่าวจัดอยู่ในรูปการอนุญาต เพราะมีเนื้อความที่สื่อให้เห็นว่าการอนุญาตจากคำว่า “มีแสงโลดสู” (มีความสุขกันได้เลย) จะเห็นว่าถ้อยคำดังกล่าวจัดอยู่ในรูปวิจนกรรมการอนุญาต เพราะดูเหมือนจะให้ความยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นั่นคือ การไปคบคนใหม่ แต่ทว่าเป้าประสงค์ของผู้พูดไม่ต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งไปมีคนใหม่ตามคำอนุญาตของตนจริงๆ แต่เป็นการสื่อความหมายในเชิงการประชดประชันด้วยความรู้สึกน้อยใจเพียงเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 9

- อย่างไม่ค่อยๆ ชีวิตช่วงหนึ่งมันก็เคยสวย
แม้สุดท้ายมันจะเหงาช่วยก็ช่างมันก็ช่างมัน อย่าง
น้อยๆ ก็มีช่วงหนึ่งที่รักแต่ฉัน แม้สุดท้ายจะออก
สันดาน นอกใจกันก็ช่างเธอ ไม่มีความจำเป็น
ใดๆ ที่ต้องลืม ฉันจะจำเธอเอาไว้เสมอ คนที่พา
ขึ้นสวรรค์ และพานรกมาให้เจอ คนอย่างเธอ คือ
โคตรเลวในดวงใจ

(เพลงโคตรเลวในดวงใจ
ขับร้องโดย ต๊กแตน ชลดา)

จากตัวอย่างที่ 9 พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ
นัยผกผันที่เป็นการบริภาษ อันเป็นการแสดง
ความรู้สึกนึกคิด (expressive) คือถ้อยคำที่ผู้พูดใช้
แสดงเพื่อสื่อถึงอารมณ์ความรู้สึกหรือสภาวะทาง
จิตใจของตนเอง แต่ว่าการกล่าวถ้อยคำเหล่านี้สื่อ
ให้เห็นว่าผู้พูดไม่ได้มีความรู้สึกเช่นนั้นจริง แสดง
ว่าผู้พูดกำลังใช้ถ้อยคำนัยผกผันเพื่อต้องการ
ตำหนิ การใช้ถ้อยคำนัยผกผันปรากฏตั้งแต่ชื่อ
บทเพลง “โคตรเลวในดวงใจ” ทั้งนี้หากพิจารณา
ตามรูปภาษาจะเห็นว่ามิใช่เนื้อความที่สื่อถึงการมี
คุณค่าและความรักความผูกพันอยู่ด้วย การใช้
ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกัน คือ “โคตร
เลว” กับคำว่า “ในดวงใจ” ซึ่งหากพิจารณาใน
บริบทที่มีการใช้ในสังคมไทย คำว่า “ดวงใจ” เรา
มักคุ้นชินกับความหมายในเชิงบวก หมายถึง
ผู้เป็นที่รัก เช่นมีประโยคว่า “ลูกคือดวงใจของพ่อ
แม่” หรือ “สุดที่รักในดวงใจ” เป็นต้น

อนึ่งยังมีการใช้ถ้อยคำแบบกล่าวเกินจริง
เพื่อแสดงการบริภาษด้วย นั่นคือ “พาขึ้นสวรรค์
และพานรกมาให้เจอ” ดังนั้นในบทเพลงหนึ่งๆ
ผู้แต่งเพลงจึงมีกลวิธีที่หลากหลายเพื่อเน้นย้ำ
ให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามอารมณ์
ความรู้สึกของผู้พูดไม่ได้ชื่นชมหรือแสดงความ
รักอย่างบริสุทธิ์ใจทั้งหมด แต่สื่อความรู้สึกน้อยใจ

เสียใจเป็นสภาวะทางจิตใจด้านลบ และก็มีน้ำเสียง
ประชดประชันผู้ชายที่เป็นที่รักว่า เป็นคนเลว เป็น
เจ้าชู้ เป็นคนที่มีพฤติกรรมนอกใจอยู่เสมอ ซึ่งตรง
กับสำนวนไทยที่ว่า “ทั้งรักทั้งเกลียด” นั่นเอง

5. การใช้คำถามวาทศิลป์

คำถามเชิงวาทศิลป์ (rhetorical question)
คือคำถามที่ไม่คาดหวังคำตอบจากผู้ฟัง เป็น
ประโยคที่มีโครงสร้างของประโยคคำถามแต่มี
ความหมายเป็นประโยคบอกเล่า โดยอาจใช้เพื่อ
ให้ผู้ฟังคล้อยตามความเห็นของตน แนะนำ หรือ
เพื่อขอร้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557, หน้า 387)
และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยหมายถึงคำถามที่ไม่
ต้องการคำตอบ แต่เว้นที่ว่างให้ผู้รับสารได้คิด
หาคำตอบเอง และผู้ส่งสารก็คาดหวังให้ผู้รับสาร
คิดตอบให้ได้อย่างถูกต้องตรงตามความต้องการ
ของผู้ส่งสารด้วยเช่นกัน (Fowler, 1999, หน้า 40)
จากการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย
พบว่ามีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ในหลากหลาย
ลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 10

- เทพบุตรใจหมามมีคำว่าพอ เอ็ดเวรเอ็ด
กรรมหยิ่งหนอ? ส่างเกิดมาพ้อคนหลายใจ

(เพลงเทพบุตรใจหมา ขับร้องโดย ฐา ชนิษ)

จากตัวอย่างที่ 10 เป็นการใช้คำถามที่ไม่
ต้องการคำตอบเพื่อตัดพ้อต่อว่าตนเองว่า ทำเวร
ทำกรรมอะไรจึงได้มาพบเจอกับผู้ชายคนนี้ ดั่ง
นั้นจึงมีการใช้คำว่า “หยิ่งหนอ” (อะไรหรือ) ทั้งนี้
ไม่ต้องการคำตอบ แต่ได้ชี้แนะให้คนฟังเข้าใจว่า
การได้พบเจอกับผู้ชายหลายใจถือเป็นเวร
กรรม

ตัวอย่างที่ 11

- บ่มีนตาสั้นดี? บ่มีนตาสั้นบ่? โอ้ยละน้อ
อ้ายอย่ามาถามเข่าซี้ แล่นนำเขาแล้ว แต่อ้ายยัง

กลับมาอย่ายี่ สีส่อหาคะแตกดี? ป่มีนตาสันติ?

(เพลงป่มีนตาติ ขับร้องโดย กิ๊ก รุ่งนภา)

จากตัวอย่างที่ 11 เป็นรูปประโยคคำถามเชิงตำหนิ เนื่องจากมีการตำหนิถึงชายที่เป็นคนรักว่า ไม่พินิจพิจารณาดูให้ดีหรืออย่างไร และแสดงเจตนาเชิงตำหนิว่า “ไม่ลืมหาคูหรืออย่างไร” และ “จะมาพูดมาถามอีกทำไม” ในเมื่อเลิกรักกันไปแล้ว ซึ่งการตั้งชื่อเพลงว่า “ป่มีนตาติ?...” ก็เป็นการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์อันเป็นกลวิธีทางภาษาในการตำหนิตำหนุบุคคลที่ทำให้ผู้ส่งสารต้องผิดหวัง ตัวอย่างเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นภาพหรือความคิดที่ได้จากกลวิธีทางภาษานี้มีหลากหลายลักษณะ แต่ภาพทั้งหมดล้วนสื่อความหมายในเชิงลบให้แก่ผู้ที่ถูกกล่าวถึง เป็นการใช้คำถามวาทศิลป์เพื่อเน้นย้ำภาพลักษณ์ของผู้ถูกกระทำคือ ถูกทิ้ง หรือถูกบอกเลิกรา ซึ่งสื่อให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกเพื่อให้ผู้ฟังบทเพลงได้รับรู้และเข้าใจชัดเจนมองเห็นภาพมากยิ่งขึ้น

6. การใช้ทำเนียบภาษา

ทำเนียบภาษา หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า register หมายถึงภาษาแบบหนึ่งที่ต่างจากภาษาแบบอื่นของภาษาเดียวกันตามบริบทของการใช้ภาษา ต่างกันตามแวดวงอาชีพ เช่น ภาษาช่างตัดเสื้อ ภาษาแพทย์ ภาษากฎหมาย ภาษาหนังสือพิมพ์ ภาษาโฆษณา ภาษาธุรกิจ ต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เช่น ภาษาที่ใช้เพื่อทักทาย เพื่อขอร้อง เพื่อขอบคุณ ต่างกันตามสถานการณ์ เช่น ภาษาเป็นทางการ และภาษาไม่เป็นทางการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557, หน้า 379) ดังนั้นการใช้ทำเนียบภาษามาเป็นเครื่องมือในการสร้างกลวิธีทางภาษาในที่นี้ จึงสื่อให้เห็นถึงการใช้ภาษาที่ต่างกันตามหน้าที่ สถานการณ์ วัตถุประสงค์ และแวดวงอาชีพด้วย ทั้งนี้จากการศึกษาเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย พบว่ามีการใช้

กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษโดยการเล่นกับทำเนียบภาษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 12

- ภูมิใจหลายชั้นบ่ ที่มาล่อให้คนอีกได้
พอเขายังก็ถิมให้เสียใจ คั่นบ่แม่หนีสัยคือสิเป็น
สันดาน

(เพลงซี้ค่านเจ็บ ขับร้องโดย ลำเพลิน วงศกร)

จากตัวอย่างที่ 12 เป็นเนื้อเพลงบางส่วนของเพลงลูกทุ่งชื่อเพลง “ซี้ค่านเจ็บ” ขับร้องโดยลำเพลิน วงศกร เนื้อหากล่าวถึงหญิงสาวที่ได้มาหลอกให้ชายหนุ่มหลงรัก ทั้งนี้หญิงสาวมีพฤติกรรมชอบคบชายหนุ่มหลายคนในเวลาเดียวกัน ทำให้ชายหนุ่มคนนี้เสียใจจึงได้ตัดพ้อต่อว่าหญิงสาวดังกล่าว ทั้งนี้ทำเนียบภาษาที่มีปรากฏในเพลงนี้ คือ ภาษาตามสถานการณ์ในรูปแบบไม่เป็นทางการ จากตัวอย่างผู้บริภาษได้เลือกใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการมาใช้ตำหนิหรือตำหนิหญิงสาวผ่านคำว่า “สันดาน” ซึ่งในบริบทภาษาถิ่นอีสานนี้หมายถึงคนที่มีอุปนิสัยเลวหรือมีพฤติกรรมไปในทางไม่ดี เช่น ถ้อยคำเชิงบริภาษในวัฒนธรรมอีสานนั้นจะมีการใช้คำว่า บักสันดาน, อีสันดาน, สันดานหมา, สันดานชั่ว, สันดานแท้ๆ หรือสามารถใช้คำว่า สันดาน เพียงคำเดียวโดดๆ ก็สามารถสื่อความหมายในทางลบได้เช่นกัน

ตัวอย่างที่ 13

- มาเย้อ...ขวัญเอ้ย ให้เจ้าเป็นคู่ครองอยู่
ดอกผีป่าช้า ให้เจ้าเป็นผีบ้ามีแต่แนวปวง งามไปไส
มาไสมีแต่คนท้วง อย่าได้มีความสุขคือจั่งอ้าย...
สาธุ สาธุ สาธุ ตายแน่แน่หม่อม ไอ้ย...

(เพลงอ้ายมันคนชั่ว,
ขับร้องโดย มอส คำหมากบิน)

จากตัวอย่างที่ 13 เป็นเนื้อเพลงบางส่วน จากบทเพลงชื่อ “อ้ายมันคนชั่ว” ขับร้องโดยศิลปิน มอส คำหมากบิณ เนื้อความกล่าวถึงผู้ชายที่ผิดหวังในความรัก กล่าวคือ หญิงคนรักได้ไปแต่งงานกับชายอื่น และมีผู้บริภาษเป็นผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการแต่งงานตามวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน โดยผู้บริภาษนั้นได้ทำหน้าที่เป็นหมอสู่ขวัญหรือเรียกขวัญในงานแต่งงานนี้ ซึ่งตามปกติบทสวดขวัญงานแต่งงานจะเป็นพิธีมงคลและจะกล่าวเรียกขวัญให้คู่บ่าวสาวพบเจอแต่สิ่งที่ดีงาม ครองรักครองเรือนกัน ฉะนั้นถ้อยคำภาษาจึงเป็นการอัญเชิญเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาร่วมเป็นสักขีพยาน และคำขอให้คู่รักประสบแต่ความสุขความเจริญ แต่ทว่าในเนื้อหาของเพลงนี้มีการใช้ทำเนียบทางภาษา คือ ภาษาของหมอสู่ขวัญหรือพรหมณ์เรียกขวัญมาใช้ในการบริภาษซึ่งมีลักษณะของการสาปแช่งผู้ถูกบริภาษ นั่นคือ หญิงสาวคนรักที่หลอกหลวงทำให้หลง คำว่า “มาเย้อ ขวัญเอ๊ย...” หรือคำว่า “สาธุ สาธุ สาธุ ตายแน่แหลม...” การเล่นกับทำเนียบภาษาในบทเพลงนี้เป็นการนำภาษาที่ใช้ในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาความเชื่อมาใช้ในบริบทที่เป็นการบริภาษ คำว่า “มาเย้อ..ขวัญเอ๊ย” เป็นคำอัญเชิญเทพยดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้นำเอาขวัญมาสู่บุคคลนั้นๆ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในชีวิต และคำว่า “สาธุ สาธุ สาธุ” 3 ครั้งนี้หมายถึงคำอาราธนาพระรัตนตรัย เป็นถ้อยคำสรรเสริญในคติทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้การเล่นกับทำเนียบภาษาในบทเพลงนี้มีความมุ่งหมายที่จะตำหนิตำท้อผู้ถูกบริภาษที่หลอกหลวงให้หลงรัก และการเข้าสู่พิธีบายศรีสู่ขวัญบ่าวสาวในครั้งนี้จึงราวกับเป็นการเข้าสู่โลกของความเชื่อและศาสนา

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา เพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย ผู้วิจัยพบว่า การบริภาษหรือการกล่าวตำหนิ

และการตำว่าเป็นคำหรือวลีที่เป็นการใช้ภาษาอย่างไม่เป็นทางการและมักเป็นแบบไม่สุภาพ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟัง ทั้งนี้ในมิติหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมคือ ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรม กล่าวคือเราอาจทราบระบบความนึกคิด ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวิถีดำเนินชีวิตของกลุ่มชนได้จากภาษาที่กลุ่มชนนั้นใช้ โดยอาจสะท้อนให้เห็นได้ในหลายรูปแบบของการใช้ภาษา ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมการใช้ภาษาของกลุ่มชนต่างๆ บางครั้งจึงมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม เพราะเป็นสิ่งสะท้อนให้วิถีวัฒนธรรมของผู้พูด การใช้ภาษากับวัฒนธรรมจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้และมีความสัมพันธ์ทางความหมายทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำเรียกญาติ คำเรียกสี การใช้คำสรรพนามหรือคำเรียกขาน รวมถึงคำต้องห้ามและถ้อยคำบริภาษ ภาษาจึงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการผูกมิตรหรือตำหนิ อันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่าภาษามีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ในสังคมในการร่วมเสนอความคิดเห็น การแสดงอารมณ์ระหว่างมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ในบริบทนั้นๆ อันประกอบด้วย 1) การแสดงออกทางอารมณ์ เป็นการแสดงการสื่อสารภาวะอารมณ์ภายในถูกแสดงออกมาด้วยภาษา 2) การคิด มนุษย์เราเป็นนักคิดที่คิดด้วยการมองและคิดด้วยการพูด ด้วยระบบการสื่อสารภายในตนเองขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ การคิดด้วยการพูดมีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากหน้าที่ของภาษาถือเป็นเครื่องมือในการคิด และพูดความคิดออกมาเสมือนเป็นตัวช่วยในการแก้ปัญหาและการคิด

และ 3) การมีปฏิสัมพันธ์ การมีปฏิสัมพันธ์เป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ดังกรณีการทักทาย หรือการกล่าวบริภาษ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดดังกล่าว นำมาศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาเกี่ยวกับการบริภาษที่เชื่อมโยงกับประเด็นสังคมวัฒนธรรมในครั้งนี

เพลงเป็นศิลปะเพื่อการสื่อสารประเภทหนึ่งเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีความเก่าแก่ควบคู่กับความเป็นมาของมนุษย์ และยังทำหน้าที่ในการสื่อสารสัญลักษณ์บางอย่างผ่านถ้อยคำร้องซึ่งเป็นสัญลักษณ์เชิงภาษา หรือ วจนภาษา (verbal) จะเห็นได้ว่าเพลงเป็นสารที่มีพลังอำนาจอยู่ในตัว เป็นสารที่สามารถบรรจุความคิดของบุคคลในสังคม และความรู้สึกไปสู่ผู้ฟังได้โดยตรง ทั้งยังเป็นสื่อที่มีเสรีภาพในการนำเสนอความคิดอันหลากหลาย อาทิ เหตุการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความรัก ตลอดจนเรื่องเพศ เป็นต้น นอกจากนี้เพลงยังเป็นช่องทางหนึ่งในการระบายอารมณ์โกรธ ความไม่พอใจ การแสดงออกถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ รวมถึงความผิดหวังจากความรักผ่านถ้อยคำที่ถูกมองว่าเป็นถ้อยคำที่รุนแรง แต่ทว่าในวิถีวัฒนธรรมกลับพบว่าเนื้อเพลงที่มีถ้อยคำบริภาษปรากฏร่วมอยู่ด้วย เพราะถือเป็นสีสันและอัตลักษณ์ของบทเพลง ลูกทุ่งที่มุ่งเน้นสื่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดให้แก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ดังกรณีบทเพลงในปัจจุบันที่เริ่มมีการใช้ถ้อยคำเชิงบริภาษปรากฏเพิ่มขึ้นมาก ซึ่งสื่อให้เห็นว่าถ้อยคำบริภาษในบทเพลงนี้สามารถเป็นเครื่องระบายความคับข้องใจให้แก่ผู้ฟังได้อีกประการหนึ่ง

การศึกษาในครั้งนี้ พบว่ากลวิธีการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยผ่านการใช้ภาษาซึ่งเป็นกลวิธีที่โดดเด่น ซึ่งประกอบไปด้วยการใช้คำศัพท์ ได้แก่ การสร้างสำนวน การตั้งชื่อ

เพลง การใช้คำหยาบ การใช้คำสองแง่สองง่าม ทั้งนี้การใช้คำศัพท์เชิงบริภาษเหล่านี้ถือเป็นกลวิธีทางภาษาที่สำคัญในบทเพลงลูกทุ่งอีสานเพื่อใช้ในการสร้างสีสันและสื่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์รัก โกรธ เกลียด หรือเศร้า ซึ่งล้วนสื่อให้ผู้ฟังบทเพลงมีอารมณ์คล้อยตามได้ ส่วนการใช้อุปมาอุปไมย พบว่ามีการใช้ความเปรียบหลากหลายลักษณะที่สามารถสื่อให้เห็นความคิดทางวัฒนธรรมอีสานได้ กล่าวคือ ผู้แต่งบทเพลงมักนิยมสร้างถ้อยคำภาษาเชิงเปรียบโดยอาศัยเรื่องราวในปริบทของชุมชนท้องถิ่นนำมาเปรียบเทียบ เช่น หมา ชี้เถา ไข่อ้างอิง ไม้ลำปอ ข้าวเหนียว หรือเหล่าสาโท เป็นต้น ในขณะที่กลวิธีการใช้แนวเทียบก็มีลักษณะเช่นกัน กล่าวคือ มีการสร้างถ้อยคำโดยนำแนวคิดใหม่ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบันและเป็นถ้อยคำที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่รับรู้นำมาสร้างเป็นถ้อยคำโดยใช้แนวเทียบทางภาษาด้วย เช่น สุขสันต์วันโสด โรคซึมเศร้า ฟ.แฟน เริ่มต้นเจ้าชายลงท้ายเจ้าชู้ เป็นต้น ส่วนการใช้ถ้อยคำนัยผกผันที่เป็นถ้อยคำที่สื่อความหมายแตกต่างไปจากความหมายของคำที่ใช้กัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นถ้อยคำที่กล่าวถึงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ถูกบริภาษ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ คำถามที่ไม่คาดหวังคำตอบจากผู้ฟัง การใช้ภาษาในกลุ่มนี้มักกล่าวถึงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ถูกบริภาษ เช่น เอ็ดเวิร์ดเอ็ดดรัมมหยั่งน้อ บ่มีนตาติ ลีจืดติ เป็นบ้าติ ส่วนการใช้แนวเทียบทางภาษาก็ถือเป็นกลวิธีที่ได้รับความนิยมนำมาสร้างเป็นบทเพลงลูกทุ่งอีสานอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นคือ การสร้างถ้อยคำโดยอาศัยแนวเทียบเป็นกลวิธีทางภาษาที่สร้างคำใหม่ขึ้นมาจากคำที่ผู้อ่านคุ้นเคยเป็นอย่างดีโดยปรับเปลี่ยนบางส่วนของคำบ้าง หรือความหมายบ้าง และสุดท้ายกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการเล่นกับทำเนียบภาษา เป็นการสร้าง

ภาษาแบบหนึ่งที่ต่างจากภาษาแบบอื่นของภาษาเดียวกันตามบริบทของการใช้ภาษาที่ต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นความสามารถของผู้แต่งเนื้อเพลงในการดัดแปลงภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึกได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัยได้ทำหน้าที่สื่ออารมณ์ความรู้สึกเพื่อขับเคลื่อนการสื่อสารของบทเพลงให้เป็นไปอย่างมีสมบูรณ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดจากงานวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางศึกษาลักษณะการใช้ถ้อยคำการบริภาษแบบต่างๆ ที่สื่อผ่านอยู่ในสื่ออื่น 2) ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพลงลูกทุ่งท้องถิ่นอื่นๆ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวด้านกลวิธีทางภาษานำมาใช้ในการศึกษาตีความให้เกิดความลุ่มลึกยิ่งขึ้น และ 3) สามารถใช้เป็นแนวทางหรือวิธีวิทยาการศึกษาข้อมูลทางภาษาศาสตร์

ภาษาไทยและข้อมูลภาษาไทยในสื่ออื่นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดจากงานวิจัยในครั้งนี้ คือ 1) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางศึกษาลักษณะการใช้ถ้อยคำการบริภาษแบบต่างๆ ที่สื่อผ่านอยู่ในสื่ออื่น 2) ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพลงลูกทุ่งท้องถิ่นอื่นๆ โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวด้านกลวิธีทางภาษานำมาใช้ในการศึกษาตีความให้เกิดความลุ่มลึกยิ่งขึ้น และ 3) สามารถใช้เป็นแนวทางหรือวิธีวิทยาการศึกษาข้อมูลทางภาษาศาสตร์ภาษาไทยและข้อมูลภาษาไทยในสื่ออื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2549). *มองคัทลียาจะจำจากมุมนักภาษา: เนื้อหาและกลวิธี*. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2548). *เรื่องสั้นแนวเสียดสีของไทยระหว่าง พ.ศ. 2535-2545: การศึกษาแนวคิดและกลวิธี* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- บุญเกิด พิมพัวร์เมธากุล และนภาพร พิมพัวร์เมธากุล. (2545). *พจนานุกรมภาษาถิ่นอีสาน (เว้าอีสาน)*. คลังนานาธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ประยุกต์) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิสันต์ สุขวิสุทธิ. (2547). *วรรณกรรมการบริภาษในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- Charteris-Black, J. (2005). *Politicians and rhetoric: the persuasive power of metaphor*. Palgrave Macmillan.
- Fowler, R. (1999). *A dictionary of modern critical terms*. Routledge.
- Gillard, P. (2003). *Cambridge advanced learner's dictionary*. Cambridge University Press.
- Kovecses. (2005). *Metaphor in culture: Universality and variation*. Cambridge University Press.
- Van Dijk. (2008). *Discourse as social interaction: Discourse studies*. Sage Publication.